
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

DOI 10.31558/2518-7953.2018.1-2.12

УДК 346.2

І. О. Лехкодух
старший викладач
кафедри господарського права
Донецького національного
університету імені Василя Стуса

ЩОДО ПРАВОВОЇ ОСНОВИ СТАТУСУ ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ТА ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ОДНІЄЇ ОСОБИ

Ключові слова: товариство з обмеженою відповідальністю однієї особи, товариство з додатковою відповідальністю однієї особи, нормативно-правові акти, правова основа, правовий статус.

Для забезпечення діяльності товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю (далі – ТОВ) однієї особи важливе значення має нормативно-правове закріплення положень, які визначають особливості статусу таких господарських організацій, обумовлені наявністю лише одного учасника (засновника).

Правову основу статусу ТОВ однієї особи складають положення Цивільного кодексу України [1], Господарського кодексу України [2], законів України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [3], «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [4] (далі – Закон про ТОВ) та деяких інших нормативно-правових актів. Проте окремі з цих положень не враховують конструктивної особливості ТОВ однієї особи та потребують уточнення.

У юридичній науці загальні питання кодифікації та удосконалення господарського законодавства розробляли В. К. Мамутовим [5], Г. Л. Знаменським [6] та іншими вченими. Окремі питання правового статусу ТОВ однієї особи розглядали Т. В. Блашук [7], І. В. Спасибо-Фатєєва [8], Ю. Ю. Акіменко [9], А. Гук [10], Ю. М. Крупка, В. В. Міщук [11] та інші дослідники. Однак вони зверталися лише до окремих аспектів правової основи статусу таких суб'єктів господарювання, і аналізували положення нормативно-правових актів, які нині зазнали значних змін.

Вищенаведене вказує на актуальність обраної теми дослідження, *метою якого є обґрунтування пропозицій щодо напрямів удосконалення правової основи статусу ТОВ однієї особи.*

Норми Цивільного кодексу України, що є складовою правової основи статусу ТОВ однієї особи, встановлюють загальні положення про юридичну особу (гл. 7 кн. 1), підприємницькі товариства, у тому числі товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю (ст. ст. 113–118), право власності (кн. кн. 3–4), зобов'язання (кн. 5) та інші. Крім зазначеного, Цивільним кодексом України закріплена можливість створення таких ТОВ (ч. 2 ст. 83, ч. 2 ст. 114), визначено спосіб затвердження їх статуту (ч. 2 ст. 87) та передбачено виняток стосовно права участі учасника таких господарських організацій у прийнятті вищим органом товариства рішень з питань щодо вчинення з ним правочину та щодо спору між ним і товариством (ч. 3 ст. 98).

У контексті дослідження правової основи статусу ТОВ однієї особи варто зазначити й положення Господарського кодексу України, у яких закріплено загальні засади щодо порядку утворення суб'єкта господарювання (ст. ст. 56–57) та його припинення (ст. 59), державної реєстрації (ст. ст. 58, 83), вимог до установчих документів (ст. 81), умов визнання угод, укладених засновником до державної реєстрації господарського товариства, такими, що укладені з товариством (ст. 84), механізму управління діяльністю товариства та умов відповідальності його посадових осіб (ст. 89), корпоративних прав та відносин (ст. 167), відповідальності за правопорушення у сфері господарювання (ст. ст. 216–250), зокрема, за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства (ст. ст. 251–257), та ін. Перелічені положення застосовуються і до ТОВ однієї особи. Разом з тим положення щодо умов визнання угод, укладених засновником до державної реєстрації господарського товариства, такими, що укладені з товариством потребує уточнення щодо застосування до ТОВ однієї особи, оскільки єдиним учасником такого суб'єкта господарювання, який уособлює вищий орган управління товариством та наділяється повноваженнями щодо схвалення відповідних угод, стає особа, яка вчиняла правочин. В такому випадку вбачається за доцільне визначити обов'язковими умовами визнання угод, укладених єдиним засновником до дня державної реєстрації, такими, що укладені з товариством, відповідність таких угод інтересам товариства та спроможність суб'єкта господарювання виконувати зобов'язання, які приймаються.

Ще одним законодавчим актом, норми якого складають правову основу статусу ТОВ однієї особи, є Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». У цьому Законі встановлено перелік суб'єктів державної реєстрації та їх повноваження (ст. ст. 1, 5), коло осіб, які можуть звертатися із заявами про проведення реєстраційних дій (ст. 1), загальні засади державної реєстрації (ст. 4), вимоги до форми та змісту документів, які подаються для державної реєстрації (ст. ст. 14–15), вимоги до найменування суб'єкта господарювання або його відокремленого підрозділу (ст. 16),

порядок та строки проведення державної реєстрації та інших реєстраційних дій (ст. ст. 14, 25–26), порядок оскарження рішень, дій або бездіяльності державного реєстратора, суб'єкта державної реєстрації (ст. 34) та виправлення помилок у відомостях, внесених до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (ст. 32), ставки адміністративного збору, що справляється за державну реєстрацію (ст. 36) та ін. Зазначені положення названого Закону рівною мірою стосуються і ТОВ однієї особи, проте деякі з них потребують конкретизації з урахуванням особливостей цих суб'єктів господарювання. До таких можна віднести положення щодо документів, які подаються заявником для державної реєстрації товариства, та порядку державної реєстрації припинення ТОВ у випадку смерті єдиного учасника.

Основним законодавчим актом щодо визначення статусу ТОВ однієї особи є Закон про ТОВ. У цьому Законі закріплено положення, які визначають підстави створення ТОВ та вимоги до його найменування (ст. ст. 9–10), вимоги до форми та змісту установчого документу (ст. 11), права, обов'язки, межі відповідальності товариства та його учасників (ст. ст. 2, 3, 5–6, 20, 29, 56), систему органів товариства, їх компетенцію та порядок функціонування (ст. ст. 28–36, 38–39), обов'язки та відповідальність членів цих органів та посадових осіб (ст. ст. 40, 42), а також порядок формування, збільшення та зменшення статутного капіталу (ст. ст. 13–19), відчуження частки у статутному капіталі (ст. 20), переходу частки внаслідок звернення стягнення, спадкування та набуття товариством (ст. ст. 22–23, 25), виходу учасника з товариства (ст. 24), порядок виплати дивідендів (ст. ст. 26–27), вчинення значних правочинів та правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість (ст. 44–46), реорганізації та ліквідації товариства (ст. 47–55). Зазначені положення застосовуються і до ТОВ однієї особи. Поряд з цим для таких суб'єктів Законом передбачено особливості проведення загальних зборів учасників та оформлення рішень з питань, що належать до компетенції вищого органу товариства (ст. 37). Водночас інші положення Закону про ТОВ не враховують особливостей ТОВ однієї особи. Окремі з них потребують відповідного уточнення, а саме стосовно: відомостей, які має містити статут ТОВ однієї особи; порядку внесення вкладу єдиним учасником товариства; особливостей реалізації єдиним учасником права на участь в управлінні товариством; вимог до змісту та порядку засвідчення одноособового рішення учасника. Крім того, у зазначеному Законі наявні прогалини, які потребують усунення шляхом доповнення положеннями щодо порядку управління товариством у разі непередбачуваної втрати єдиного учасника; порядку припинення товариства у випадку втрати єдиного учасника та відсутності спадкоємців (правонаступників).

Разом з вищезазначеними законами правову основу статусу ТОВ однієї особи становлять положення Податкового кодексу України, законів України «Про

державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» та інших законодавчих актів, що спрямовані на регулювання відносин, учасниками яких є такі суб'єкти господарювання.

До правової основи статусу товариств з обмеженою відповідальністю однієї особи також належить постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2011 р. № 1182 «Про затвердження модельного статуту товариства з обмеженою відповідальністю» [10]. У модельному статуті визначені: права, обов'язки та межі відповідальності товариства та його учасників; порядок формування та зміни розміру статутного капіталу; порядок відступлення частки учасника; правовий режим майна товариства; порядок використання прибутку та покриття збитків; органи товариства, їх компетенція, порядок утворення та функціонування; загальні засади взаємодії з трудовим колективом; порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності; порядок внесення змін до статуту; порядок припинення товариства. Зазначені положення стосуються також і товариств з обмеженою відповідальністю однієї особи, при цьому деякі з них потребують уточнення, оскільки не враховують конструктивної особливості таких суб'єктів господарювання та, відповідно, не можуть бути до них застосовані. А саме, йдеться про положення щодо загальних зборів, прав та обов'язків учасників, переліку органів товариства та порядку їх утворення (ревізійна комісія), порядку відступлення частки учасника.

Правову основу статусу ТОВ однієї особи, які прийняли рішення здійснювати діяльність на основі індивідуального статуту, складають також і його положення. Відповідно до Закону про ТОВ такий установчий документ має містити відомості про: найменування товариства (повне та, за наявності, скорочене); органи товариства, їх компетенцію та порядок прийняття ними рішень; порядок вступу до товариства та виходу з нього (ч. 5 ст. 11). Крім перелічених, у статуті можуть зазначатися інші відомості, які не суперечать закону (ч. 6 ст. 11). Разом з цим законодавець передбачив і можливість конкретизації на рівні статуту загального порядку, встановленого законом, зокрема, в положеннях щодо внесення вкладу у зв'язку із створенням товариства (ч. 1 ст. 14), виплати дивідендів (ч. 3 ст. 26, ч. 2 ст. 27), строків внесення додаткових вкладів (ч. 7 ст. 18), виключної компетенції та скликання загальних зборів учасників (ч. 4 ст. 30, ч. 1 ст. 31), наглядової ради (ст. 38) та виконавчого органу (ст. 39), переліку посадових осіб (ч. 1 ст. 42) та документів, які підлягають обов'язковому зберіганню (п. 11 ч. 1 ст. 43), порядку вчинення значних правочинів (ч. 1, 3 ст. 44) та правочинів, щодо яких є заінтересованість (ч. 2 ст. 45), розміру додаткової (субсидіарної) відповідальності учасника (ч. 1 ст. 56). Поряд із зазначеним у індивідуальному статуті ТОВ однієї особи потребують закріплення положення щодо порядку управління това-

риством у разі непередбачуваної втрати єдиного учасника, порядку розрахунків з його спадкоємцями, які не бажають брати участь в управлінні товариством, та порядку припинення ТОВ у випадку відсутності спадкоємців.

Таким чином, проведений аналіз вказує на те, що правову основу статусу ТОВ однієї особи складають переважно загальні положення нормативно-правових актів, які поширюються на всі ТОВ. Окремі норми визначають особливості заснування, діяльності та припинення ТОВ однієї особи, обумовлені наявністю лише одного учасника. Разом з цим у нормативно-правових актах наявні прогалини, які потребують усунення, та положення, конкретизація яких сприятиме удосконаленню правової основи статусу таких господарських організацій.

Напрямами удосконалення правової основи статусу ТОВ однієї особи можуть бути: уточнення умов визнання угод, укладених єдиним засновником до державної реєстрації товариства, такими, що укладені з товариством; уточнення переліку документів, які подаються заявником для державної реєстрації товариства; конкретизація порядку державної реєстрації припинення ТОВ у випадку смерті єдиного учасника; уточнення переліку відомостей, які має містити статут товариства; уточнення порядку внесення вкладу єдиним учасником товариства; закріплення обов'язку єдиного учасника брати участь в управлінні товариством; закріплення вимог до змісту та порядку засвідчення одноособового рішення учасника; встановлення порядку управління товариством у разі непередбачуваної втрати єдиного учасника; встановлення порядку припинення товариства у випадку втрати єдиного учасника та відсутності спадкоємців (правонаступників).

З урахуванням зазначеного, до Закону про ТОВ доцільно внести доповнення, а саме, закріпити:

у статті 6 – обов'язок єдиного учасника брати участь в управлінні товариством;

у статті 11 – перелік відомостей, які має містити статут ТОВ однієї особи;

у статті 14 – максимальний термін для внесення вкладу єдиним учасником товариства;

у статті 15 – порядок дій у випадку прострочення внесення вкладу єдиним засновником;

у статті 37 – порядок засвідчення одноособового рішення учасника;

у статті 48 – додаткову підставу припинення товариства (втрата єдиного учасника та відсутність спадкоємців (правонаступників)).

Водночас пропонується доповнити цей Закон новою статтею 37¹ щодо порядку управління товариством у разі непередбачуваної втрати єдиного учасника.

Крім того, варто внести такі доповнення до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»:

у частині 1 статті 17 обумовити, що пункт 2¹ не застосовується до ТОВ, які мають одного засновника;

у частині 7 статті 25 розширити перелік документів, подання яких є підставою державної реєстрації припинення юридичної особи (ксерокопія свідоцтва про смерть особи, що була єдиним учасником ТОВ, судове рішення про визнання такої особи безвісно відсутньою або оголошення померлою).

Статтю 84 Господарського кодексу України пропонується доповнити частиною третьою щодо умов визнання угод, укладених єдиним засновником до державної реєстрації товариства, такими, що укладені з товариством.

Поряд з цим є потрібним внесення змін до модельного статуту товариства з обмеженою відповідальністю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2011 р. № 1182, які забезпечать врахування конструктивної особливості товариств з одним учасником. А саме, варто уточнити положення щодо загальних зборів, прав та обов'язків учасників, переліку органів товариства та порядку їх утворення, порядку відступлення частки учасника.

Подальші дослідження цієї теми доцільно присвятити конкретизації напрямів удосконалення правової основи статусу ТОВ однієї особи.

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40–44. Ст. 356. (Із змінами).

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 18–22. Ст. 144. (Із змінами).

3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 31–32. Ст. 263. (Із змінами).

4. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 6 лютого 2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13. Ст. 69. (Із змінами).

5. Мамутов В. К. Кодифікація: збірник наукових трудов. Київ: Юринком Інтер, 2011. 248 с.

6. Знаменский Г. Л. Новое хозяйственное право. Избранные труды: збірник наукових трудов. Київ: Юринком Інтер, 2012. 488 с.

7. Блащук Т. В. Особливості правового статусу юридичної особи з одним учасником. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 12. С. 3–7.

8. Спасибо-Фатеева И. В. Некоторые противоречия в регулировании юридических лиц Гражданским и Хозяйственным кодексами Украины. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2004. № 4(16). С. 10–15.

9. Акіменко Ю. Ю. Про правовий статус товариства однієї особи в Україні, Німеччині та США. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. № 36. С. 378–381.

10. Гук А. Органи господарських товариств з одним учасником. *Юридичний журнал*. 2006. № 8. С. 98–103.

11. Крупка Ю. М., Міщук В. В. Особливості правового статусу товариства з одним учасником. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18. Економіка і право*. 2014. № 25. С. 183–190.

12. Про затвердження модельного статуту товариства з обмеженою відповідальністю: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2011 р. № 1182. *Офіційний вісник України*. 2011. № 90. Ст. 3268. (Із змінами).

DOI 10.31558/2518-7953.2018.1-2.13

УДК 346.7:656.615 (477)

В. М. Панасюк

аспірант Донецького національного
університету імені Василя Стуса

ПРАВОВА ОСНОВА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Ключові слова: Збройні Сили України, господарська діяльність, землі оборони, військове майно.

Збройні Сили України являють собою військово формування, на яке покладається оборона України, захист її територіальної цілісності та недоторканності. З метою одержання додаткових джерел фінансування життєдіяльності військ (сил) для підтримання на належному рівні їх бойової та мобілізаційної готовності у Збройних Силах України здійснюється господарська діяльність, для чого важливе значення має її правова основа.

Правову основу господарської діяльності у Збройних Силах України складають закони України «Про Збройні Сили України» [1], «Про господарську діяльність у Збройних Силах України» [2], «Про використання земель оборони» [3], «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» [4], Положення про військово (корабельне) господарство Збройних Сил України, затверджене наказом Міністерства оборони України [5], і інші нормативно-правові акти. У рамках сформованого законодавства визначено поняття та загальні засади господарської діяльності у Збройних Силах України, правовий режим військового майна (у тому числі порядок його відчуження та надання в оренду), земель оборони, ведення підсобного господарства. Разом з тим зазначені нормативно-правові акти не позбавлені прогалин і інших недоліків, що потребують усунення.